

KÂÂNÎ-i ŞİRÂZÎ
(قائنی شیرازی)Mîrzâ Habîbullâh b. Mîrzâ
Muhammed Ali-yi Gülşen
(ö. 1270/1854)İran'da Kaçar hânedanı döneminin
en ünlü şairi.

2 Şâban 1223'te (23 Eylül 1808) Şîraz'da doğdu. Gülşen mahlasını kullanan şair Mirza Muhammed Ali'nin oğludur. Babasını on bir yaşında iken kaybetti. Şîraz'da başladığı öğrenimini İsfahan'da tamamladı. Erken yaşta şiir denemesi yapan ve Habîb mahlasını alan Kâânî, Horasan Valisi Şücâüssaltana'nın dikkatini çekerek himayesine mazhar oldu. Vali, oğlu Oktay Kâânî'yi metheden şiirlerinden dolayı ona Kâânî mahlasını verdi. Bir süre Şücâüssaltana'nın yanında kalan Kâânî sırasıyla Yezd, Kirman, Gilân, Mâzenderan ve Azerbaycan'a seyahat etti. Bu seyahatlerinde birçok âlim ve şairle tanışıp onlardan faydalandı. Daha sonra Tahran'a giderek Kaçar hânedanından Feth Ali Şah'la tanıştı ve onun teveccühünü kazandı. Feth Ali kendisine "müctehidü's-şuarâ" lakabını verdi. Onun ölümünün ardından yerine geçen Muhammed Şah tarafından Hz. Peygamber'in şairi Hassân'a benzetildiği için Hassânü'l-Acem olarak adlandırıldı. Nâsîrüddin Şah, Kâânî'yi sarayın resmî şairi yaptı ve melikü's-şuarâ mertebesine yükseltti. Nâsîrüddin Şah'ın tahta çıkışından bir süre önce Tahran'a yerleşen Kâânî'nin sağlığı içki ve uyuşturucu madde yüzünden bozuldu; 4 Şâban 1270 (2 Mayıs 1854) tarihinde Tahran'da öldü.

Şiirlerinde mânadan çok âhenge ve şekle önem veren Kâânî bir Batı dilini (Fransızca) bilen ilk İranlı şairdir. Ancak bunun şiirlerine herhangi bir etkisi olmamıştır. Ayrıca Arapça ve Türkçe de biliyordu. Şekil ve âhenk bakımından kusursuz olan şiirlerinde toplum hayatının bazı meselelerine de temas etmiştir. Kaçar döneminin birçok şairi gibi kaside, musammat, gazel ve terkibibend türünde şiirler söylemiş, ayrıca hicivleri ve hezlî şiirleriyle de dikkat çekmiştir.

Kâânî'nin büyük bir bölümü kasidelerden oluşan yaklaşık 23.000 beyitlik divanı ilk defa *Perişân* adlı eseriyle birlikte *Külliyât* ismiyle basılmış (Bombay 1277), bunu Tahran'da yapılan çeşitli baskıları takip etmiştir. Şairin, Kaçar Hükümdarı Muhammed Şah adına Receb 1252 (Ekim 1836) tarihinde tamamladığı ve Sa'dî-i Şîrazî'nin *Gülîstân*'ını taklit etmek suretiyle yazdığı *Perişân* adlı mensur eseri 113 hikâye ve otuz üç öğütten meydana gelmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Hüseyn Dâniş, *Nevâ-yi Sarîr*, İstanbul 1315, s. 7-12; Fursat-ı Şîrazî, *Âşâr-ı 'Acem*, [baskı yeri yok] 1362 hş. (İntişârât-ı Bâmdâd), s. 430-432; Muhammed Ali Habîbâbâdî, *Mekârimü'l-âşâr*, İsfahan 1351 hş., III, 745-749; a.e., İsfahan 1405, VI, 1949; Browne, *LHP*, IV, 326-335; Tebrîzî, *Reyhânetü'l-edeb*, IV, 387-390; Rypka, *HLL*, s. 253, 329-331; Ma'sûm Ali Şah, *Tarâ'ik*, III, 333, 334; Yahyâ Âryânpûr, *Ez Şabâ tâ Nimâ*, Tahran 2535 şş., I, 93-109; Bânû Nusret Tecrübekâr, *İran Edebiyatında Şiir: Kaçarlar Devri* (trc. Mehmet Kanar), İstanbul 1995, s. 69-73; M. Şaki, "Kâ'ânî", *EP* (İng.), IV, 313.

RIZA KURTULUŞ

KÂ'B b. ADÎ

(کعب بن عدی)

Kâ'b b. Adî b. Hanzale et-Tenûhî
(ö. 25/646 [?])**Şahâbî.**

Hîre'de doğduğu tahmin edilmektedir. Hîre civarında yaşayan Tenûh kabilesinin müttefiki olup Yemen asıllı Tüçib kabilesinin İbâd koluna mensubiyeti sebebiyle İbâdî nisbesiyle de anılır. Onun Câhiliye döneminde Hz. Ömer'le birlikte kumaş ticareti yaptığı, bu münasebetle İskenderiye'ye çeşitli seyahatleri olduğu kaydedilmektedir.

Kâ'b, Hz. Peygamber hakkında araştırma yapmakla görevli Hîreli dört kişilik bir heyetle birlikte Resûlullah'ın vefatından kısa bir süre önce (11/632) Medine'ye gitti ve bir müddet sonra müslüman oldu. Hîre'ye dönüşünün ardından Resûl-i Ekrem'in vefat ettiği duyulunca irtidad eden yakınlarının tesiriyle kısa bir süre tereddüt geçirdiyse de daha sonra kendini toparladı; Medine'ye giderek Hz. Ebû Be-

kir'e biat etti ve buraya yerleşti. Müseylimetülkezzâb'a karşı yapılan Yemâme Savaşı'na katıldı. Hz. Ebû Bekir tarafından İskenderiye'de ikamet eden Mısır Mukavkısı Cüreyc b. Mînâ'ya elçi olarak gönderildi. Diplomatik alanda başarılı olduğu anlaşılan ve Mısır'a yaptığı ticarî seyahatler sebebiyle orayı iyi bilen Kâ'b'î Hz. Ömer de aynı görevle Mukavkıs'a yolladı (15/636). Başarılı hizmetlerinden dolayı Hz. Ömer'in oluşturduğu divana kayıtlı ücretliler arasına girdi. Mısır'ın fetihine katılan ve fetihden sonra oraya yerleşen Kâ'b muhtemelen 25 (646) yılı civarında Mısır'da vefat etti. Kaynaklarda Alkame adında bir oğlundan bahsedilmektedir.

Kâ'b b. Adî'nin bir râvisi ve bir rivayeti olduğu zikredilmiş olup (İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, III, 1322) Zehebî, Hz. Peygamber devrinde İslâm'a girmediğine dair bazı rivayetlere dayanarak onun tâbiin neslinde veya muhadramından sayılması gerektiğini söylemiş, İbn Hacer ise şahâbeden olduğunu belirten rivayetleri daha isabetli bularak kendisini şahâbiler arasında zikretmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Abdülhakem, *Fütûhu Mısr* (Torrey), s. 113, 136; İbn Abdülber, *el-İstî'âb* (Bicâvî), III, 1322; a.mlf., *el-İnbâh 'alâ kabâ'ili'r-ruvât* (nşr. İbrâhim el-Ebyârî), Beyrut 1405/1985, s. 111, 116; İbn Mâkûlâ, *el-İkmâl*, VI, 344; İbnü'l-Esir, *İsdü'l-gâbe*, IV, 182-183; Zehebî, *Tecrîdü es-mâ'î's-şahâbe*, Beyrut, ts. (Dârü'l-ma'rife), II, 31-32; İbn Hacer, *el-İşâbe*, III, 298-300; Süyûtî, *Derrü's-sehâbe fi men dehale Mısr mine's-şahâbe* (nşr. Hamza en-Neşretî v.dğr.), [baskı yeri ve tarihi yok], s. 102-103.

MEHMET EFENDİOĞLU

KÂ'B el-AHBÂR

(کعب الأحبار)

Ebû İshâk Kâ'b b. Mâti' b. Heynû'
el-Himyerî el-Yemânî
(ö. 32/652-53 [?])Beni İsrâil'e dair
rivayetleriyle tanınan tâbiî.

104 yaşında öldüğüne dair rivayete göre milâdî 551 yılı civarında doğduğu söylenebilir. Yemen'de yaşayan Zûruayn (Zülkelâ) soyundan gelmekte olup dedesinin